

Každoročná performance pri Dunaji Klangvolke 2016 s témou Rieka poznania / foto: Michal Kevický.

Linz

ARS ELECTRONICA Z AKÝCH ČASTÍČ SA DNES SKLADÁ RADIKÁLNOŠŤ? Radikálne atómy a alchymisti našich čias

Zuzana Duchová

Tridsiaty siedmy ročník obľúbeného festivalu experimentálneho umenia, technológií a spoločenských otázok Ars Electronica niesol názov Radikálne atómy. O obľúbenosti akcie svedčí každoročne viac ako 80 000 medzinárodných návštevníkov, vyše 800 participujúcich umelcov a desiatky novinárov a politikov. Cieľom bolo tentokrát pozrieť sa na umelecko-technologické prepojenia, ich zloženie či prapodstatu, radikálne atómy. Atómy sa dali rozoberať rôznymi spôsobmi. Druhá časť podtitulu hovorí o alchymistoch našej doby. Kto všetko sú experimentálni umelci a aké sú motivácie a kontexty ich snažení?

Mnohé diela si kladli otázky, či je umenie teda iracionálnou alchýmiou, spoločenskou silou vedúcou ku zmene, exaktným popisným prejavom ideí alebo ich spolutvorcom. Ars Electronica sa už roky snaží zblížovať umelecký výskum s vedeckým a hľadať iný typ takzvaného aplikovaného umenia. Nebrať umeleckú zložku reality ako niečo redukované na estetickú nadstavbu funkčného života, ale umelecké princípy a postupy aplikovať na dosahovanie vedeckých inovácií. Každoročný festival je experimentálnou ochutnávkou dlhodobého úsilia mnohých tímov, toho, čo konkrétne by teda onou aplikovanou každodennosťou budúcnosti mohlo byť. To intuitívne priťahuje kreatívco, biznismenov, politikov, a v neposlednom rade aj deti.

Byť radikálne inovatívny je už vlastne aj tak trochu politická agenda, ak nie priam očakávaný mainstream. Ars Electronica vo svojich rozmeroch – 535 podujatí v rukách 824 umelcov a ďalšieho množstva pracovníkov a ich dosahu – sa už dávnejšie stala vlajkovou loďou európskych politikov v oblasti kreatívneho priemyslu. Jedným z konkrétnych prejavov tohto faktu je najnovšie aj slávnostné udelenie prvého ročníka novej ceny STARTS Prize 2016, ktorú bude odteraz

udeľovať Európska komisia projektom, ktoré výnimočným spôsobom zosobňujú inovácie v oblasti technológií, priemyslu a spoločnosti stimulované umením.

Je to degradácia vyšších cieľov súčasného umenia na komerčné účely, alebo naopak – konečne ocenenie jeho vplyvu a možností naprieč spoločenským spektrom? Dá sa to rozpoznať tak jednoducho a jednoznačne? Na ocenených projektoch si podľa štatútu ceny porota všíma „umelecký výskum či inovatívne spolupráce medzi jednotlivými odvetvami“ – skrátka faktory, ktoré boli dlhodobo skúmané ako potenciálne cesty inovácie. Znie to prísne objektívne vedecky, ale v reálnom svete si myslím, že je stále alchýmiou predpovedať, čo presne v konečnom dôsledku spôsobí inováciu.

Radikálny znamená idúci ku koreňom (z latinského koreňa slova „radix“), alebo aj usilujúci sa o rýchle a podstatné zmeny, nekompromisný. Baví ma, že témy festivalu v sebe vždy skrývajú množstvá vrstiev a od-tienkov. Treba pri ich odkrývaní zapojiť všetok intelekt a obrazotvornosť. Jeden z možných významov čítaní titulku odkazuje na históriu a pripodobňuje súčasných umelcov k niekdajším alchymistom. K tejto pocitovej analógii to samozrejme ťahá širokú verejnosť pri pohľade na rôzne hadičky, svietielka a kábliky takzvaného mediálneho umenia. Niektorí vystavujúci ešte prítvrdili alchymistické stereotypy a vizuálne inštalácie sa len tak hemžili projekciami na paru, tmavými priestormi s dramatickým šerosvitovým osvetlením, ponáškami na utopické prístroje a podobne.

Medzi nominovanými a ocenenými projektmi boli mnohé niekdajšie sny dávnych

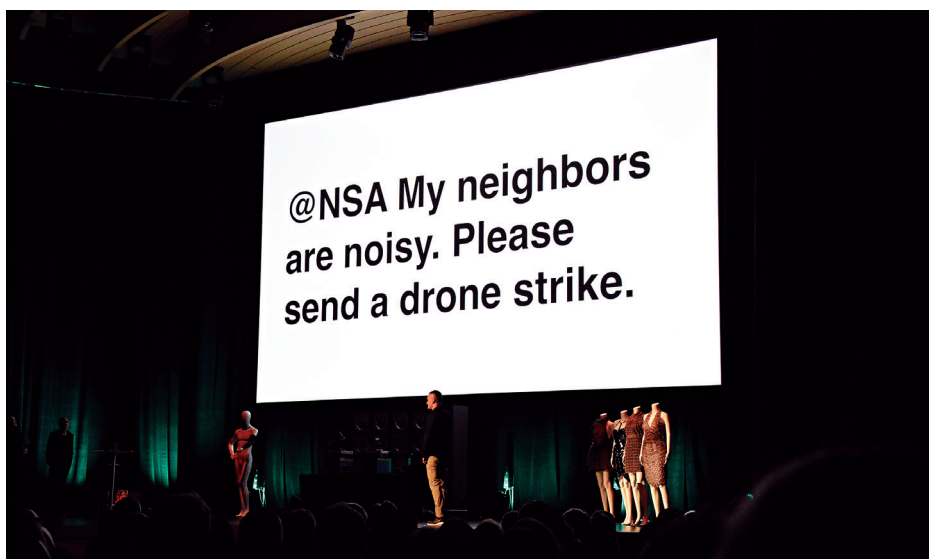
Iris van Herpen (NL) a časť projektu Magnetic Motion oceneného cenou Starts Prize 2016 /
foto: Michal Kevický.

alchymistov, riešenia prinášajúce kvalitnejší život a obohatenie. Prvé ceny STARTS Prize boli udelené dvom projektom na pomedzí módy a ďalších odvetví. Projekt **Artificial Skins and Bones Group** skúma prírodné štruktúry ako nekonečný zdroj inšpirácie. Projekt sonduje elementy možného dizajnu umelých tiel, kombinuje estetiku umelého a prírodného tela. Vznikol v spolupráci s firmou Ottobock, lídrom v oblasti protetiky, s využitím údajov z rozhovorov s ľuďmi s amputovanými končatinami. Ďalšie ocenené dielo **Magnetic Motion** od umelkyne Iris van Herpen skúma v módnej tvorbe magnetické sily. Tento rok navštívila aj urýchľovač

časť v CERNe. Na poslednej módnjej kolekcii spolupracovala s architektom Philipom Beesleym a umelcom Jolanom van der Wiel. Beesley je známy svojím výskumom „živých“ sôch, kombinácie programovania, biológie a inžinierstva. Van der Wiel pracuje vo svojich sochách a inštaláciách s magnetickým napätím. Vo svojom projekte sa snažia mazať hranice medzi technológiami a prírodou.

Ďalšou radikálnou oblasťou boli podujatia, diskusie, prezentácie a prednášky venované súčasnosti a budúcnosti využitia dronov. Je bezpečné vypúšťať do sveta objekty bez ľudského pilota? Je technológia morálne neutrálna a nezávadná? Celú tému v sobotný večer názorne odprezentovala nákladná a náročná svetelno-tanečná choreografia **DRO-NE 100**. Vo vlahý večer babieho leta sa ich nad panorámu rakúskeho mestečka vznieslo presne 100 a človek mal pocit, že už je tou 3D modelovanou figúrkou vo farebnej vizualizácii, ktorá sa jej v reálnom čase programuje priamo nad hlavou.

Umenie a technológie v službách života (a poukazovania na slobodu) môžu mať rôzne podoby. Jedným z víťazov cien Prix Ars Electronica 2016 sa stala aktivita **Can you hear me?** Zaujímavým momentom tohto projektu je jeho undergroundový a punkový vizuál a to, že sošku ceny Prix Ars Electronica prebrali v Linzi umelci z rúk politikov. Išlo o hravý akt angažovania verejnosti a skúmanie možností prístupu k verejným informáciám a sieťam, otázky kontroly a súkromia, a tiež slobody slova. Inštalácia bola umiestnená v priestoroch Švajčiarskeho veľvyslanectva

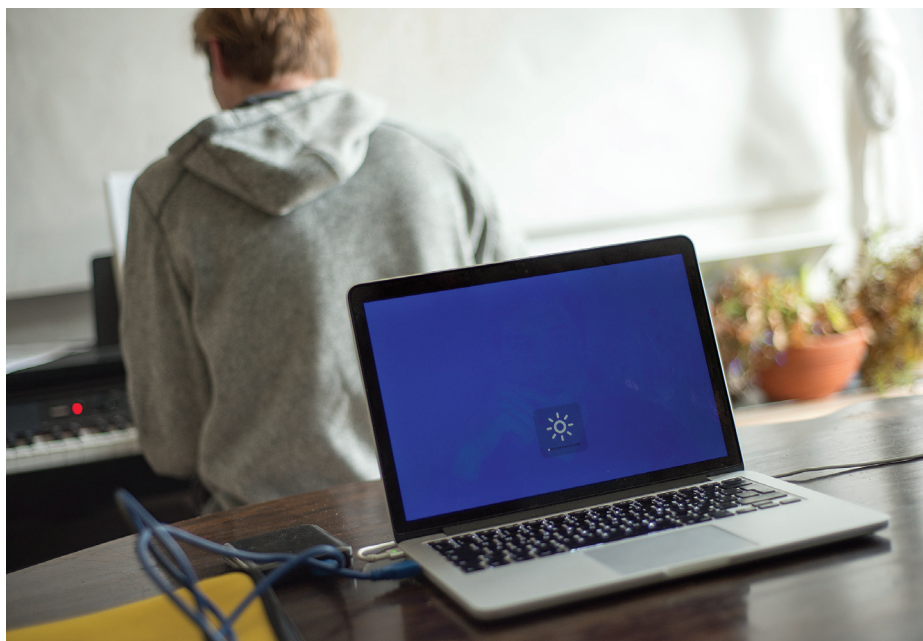
Ocenenie Golden Nica Interactive Art+, Mathias Jud, Christoph Wachter (CH): Can you hear me? /
foto: Michal Kevický.

v Berlíne. Berlín je ideálnym miestom na zamyslenie sa nad možnosťami exekúcie moci a prípadnej bezmocnosti v digitálnej dobe. Toto veľvyslanectvo sa totiž nachádza v bezprostrednej blízkosti amerického a britského, vzdušnou čiarou niekoľko metrov opačným smerom je zas Reichstag. Na budove Švajčiarskeho veľvyslanectva bola nainštalovaná verejne dostupná sieť wifi, kde mohol akýkoľvek záujemca slobodne poslať správy či zdieľať rôzne súbory. Posolstvá sa posielali aj na frekvencie, ktoré odpočúva americká NSA a britská GCHQ. Za všetkým stoja dvaja Švajčiari, Christoph Wachter a Mathias Jud.

Slovenská umelecká úderka sa zúčastnila tohtoročného festivalu v úctyhodnom počte, narátala som minimálne dvanásť umelcov, kurátorov a rodinných príslušníkov. Košická DIG Gallery je jedným z partnerov európskeho projektu **European Digital Art and Science Network**. Počas festivalu sa uskutočnilo niekoľko stretnutí a prezentácií. K ďalším výstupom patrí bohatý výstavný program DIG gallery, ktorý prináša košickému publiku priamy kontakt s tzv. mediálnym umením práve v spojitosti s festivalom. Výstava **Art & Science** (Umenie & Veda) predstavuje diela ôsmich zahraničných a štyroch domácich umelcov. Prostredníctvom kreatívnych konceptov a intervencií umelcov, ktorí pôsobia v zóne mediálneho umenia, sa vedecké teórie stávajú odrazu plnohodnotnými, spochybňiteľnými alebo nedokázateľnými(!).

Jednu z nominácií na prestížnu cenu Prix Ars Electronica v kategórii interaktívne umenie získal tento rok český umelec Prokop Bartoníček v spolupráci s nemeckým kolegom Benjaminom Mausom. **Jller** je výskumný projekt v oblasti priemyselnej automatizácie a historickej geológie. Ide o prístroj, ktorý triedi riečny štrk podľa geologického veku. Kamene pochádzajú z nemeckej rieky Jller, z úseku neďaleko od miesta, kde sa vlieva do Dunaja pri meste Ulm. Riečny štrk je strojom triedený prostredníctvom dvojstupňového procesu. Výsledkom je špecifická vizualizácia histórie rieky na základe geologických parametrov.

Radikalnosť sa skladá z mnohých atómov. Často nevidíme ich podobu „voľným okom“, nepremýšľame o všetkých procesoch v spoločnosti a umení pri bežnej životnej prevádzke, nie sú nám automaticky známe, vidíme a stretávame však výsledky takýchto pôsobení. Pojem festival je definovaný ako výnimočná slávnostná príležitosť, prehliadka. Tá nám ponúkla príležitosť, aby sme sa opäť mohli pristaviť, zastaviť a skúsiť nahliadnuť alchymistom dnešnej doby do kuchyne.

ScreenSaverGallery / výstava Anthonyho Antonellise / 2013 / software / foto: Barbora Trnková a Tomáš Javůrek.

SCREENSAVER-GALLERY internetová galerie

Marie Meixnerová

V roce 2013 začala na internetu působit nová virtuální galerie s poměrně radikálním přístupem. ScreenSaverGallery je zcela jedinečným experimentálním prostorem pro prezentaci současného digitálního umění. Galerie, která je díky umístění na internetu celosvětově přístupná, využívá prostředí spořiče obrazovky jako výstavního prostoru. Prezentuje tedy site-specific díla, která počítají s konkrétním způsobem prezentace a často vznikají přímo pro galerii: od videoartu a pestrobarevných gifů po live-streaming nebo projekty drze recyklující vaše vlastní data. Dramaturgická orientace ScreenSaverGallery není totiž vizuálně-obsahová (jako například u „konkurenčního“ a poměrně krátkodobého projektu *Idle Screenings*), ale tvrdě konceptuální; její tvůrci jsou nepředvídatelní, neberou si servítky a nemají ani problém s narušením soukromí uživatelů. Možná proto překvapí, že jde o galerii českou, respektive o projekt brněnských umělců Barbory Trnkové a Tomáše Javůrka, kteří od roku 2010 společně tvoří pod autorským pseudonymem &.

Výstavní program ScreenSaverGallery kombinuje skrze kurátorský dialog etablované hvězdy světové scény s poměrně neznámými lokálními autory. ScreenSaverGallery dosud uvedla 21 výstav, od kurátorských projektů Roberta Sakrowského (*Interiors*, 2013; *Desktop Screenshot Collections 1997–today*) a & (*Animation Beyond Animation*, 2015) po sólové výstavy mezinárodně proslulých umělců Anthonyho Antonellise, JODI, Jana Roberta Leegteho, Maxe Capacityho, Sebastiana Schmiega, Lorny Mills, Szabolcse KissPála, Yoshihideho Sodeoky, Florianu Kuhlmana, jihoafrického performančního dua FAKA či českých residentů – videoartistů a performerů Františka Pavůčka, Karolíny Kohoutkové, Anity Somrové, (c) merry, Davida Přílučička, Jiřího Topínky a Kateřiny Olivové.

Galerie sama funguje jako aplikace se živým streamingem – po stažení do počítače si již vždy aktualizuje nejnovější výstavní program sama a vystavovaná díla se zobrazí, jakmile v počítači naběhne screen saver – spořič obrazovky. ScreenSaverGallery lze zdarma stáhnout na Softpedii, nebo přímo na webových stránkách galerie, kde jsou jednotlivé výstavy doplněny kurátorskými texty.

screensaver.metazoa.org